

Eutanazija — Plan časa

Ciljevi za učenike

- Definisane eutanazije i objašnjavanje različitih oblika eutanazije
- Povezivanje koncepta eutanazije i demokratskih principa
- Analiza razloga za i protiv eutanazije.
- Identifikovanje oblasti slaganja i neslaganja sa ostalim učenicima.
- Promišljanje, pojedinačno i u grupi, na temu da li samoubistvo uz pomoć ovlašćenog lekara treba zakonski dozvoliti; podupreti promišljene stavove dokazima i valjanim zaključcima.
- Osvrt na vrednost promišljanja u odlučivanju o spornim pitanjima u demokratskom uređenju.

Pitanje za promišljanje

Da li naša demokratija treba da dozvoli da lekari pomažu pacijentima u samoubistvu?

Materijali

- Postupci na času
- Materijal 1— Vodič za promišljanje
- Materijal 2— Radni list za promišljanje
- Materijal 3— Osvrt učenika/ca na proces promišljanja
- Materijal za čitanje
- Odabrani izvori
- Pitanja za promišljanje sa argumentima (opciono— koristiti ako učenici/ce imaju poteškoća u pronalaženju argumenata ili ako je vreme ograničeno)

Eutanazija — lekcija

1 Demokratske vlade odgovorne su za zaštitu života svih svojih građana. Međutim, centralni
2 princip demokratskog uređenja jeste da je svako lice nezavisno (samouprava): ljudi poseduju
3 kontrolu nad svojim životima. Pronalaženje ravnoteže između ova dva principa vrlo često
4 dovodi do konflikta.

5 Dok većina građana u demokratskom uređenju želi da zaštiti život, oni istovremeno veruju i
6 očekuju da su u mogućnosti da donesu svoje lične odluke, naročito one koje se tiču njihovog
7 tela – da mogu da putuju gde poželeva, jedu i obuku šta poželeva, čak i ukrase svoja tela na način
8 na koji to žele. Ljudi takođe pretpostavljaju da se ovo pravo na kontrolu sopstvenog tela
9 odnosi i na pitanja života i smrti.

10 Na primer, sva demokratska društva zabranjuju okrutno nesvakidašnje kažnjavanje ljudskih
11 bića.

12 Mnogi ljudi veruju da to pravo na autonomiju obuhvata i pravo da odluče kada i kako će
13 okončati svoj život, naročito kada život podrazumeva suočavanje sa neizlečivom bolešću,
14 depresijom ili neizdrživim bolom. Ipak mnogi ljudi širom sveta, zbog svojih verskih učenja,
15 smatraju odluke o okončanju života ne kao lični izbor već društvenu odgovornost; oni se
16 protive dozvoljavanju samoubistva ili omogućavanju smrti. Ovi oprečni stavovi o zaštiti
17 života i očuvanju autonomije se sukobljavaju kada ljudi diskutuju o tome da li vlada treba
18 lekarima da dozvoli da pomažu pacijentima u samoubistvu

19 **Eutanazija**

20 Eutanazija, ili "laka smrt," znači dozvoljavanje ili pomaganje ljudima da umru na relativno
21 bezbolan način. Rasprava oko eutanazije datira čak iz vremena Hipokrata, drevnog grčkog

22 lekara poznatog kao Otac medicine. Hipokratova zakletva u jednom delu navodi da "
23 Nikome neću, makar me za to i molio, dati smrtonosni otrov, niti ću mu za njega dati savet."
24 Mnoge škole medicine još uvek se rukovode originalnim Hipokratovim obećanjem, dok su
25 druge usvojile drugačije zakletve o ponašanju koje lekarima dozvoljavaju da učestvuju u
26 eutanaziji. Kada se govori o eutanaziji, upućuje se na jedan ili više ovakvih postupaka:

27 **Pravo na odbijanje lečenja.** Kompetentna odrasla osoba ima zakonsko pravo da odbije
28 lečenje čak iako bi taj čin rezultirao smrću.

29 **Pasivna eutanazija.** U određenim uslovima, članovi porodice mogu zahtevati da se aparati
30 za održavanje pacijenta u životu ili lečenje obustavi u slučaju pacijenata kod kojih ne postoji
31 ili postoji mala nada da će se doći svesti.

32 **Dvostruki efekat.** Pacijent može od svog lekara zahtevati da mu da jake lekove poput
33 morfina da bi mu se ublažili nesnosni bolovi i patnja. Pacijent je upoznat sa činjenicom da
34 će ovakvi lekovi verovatno ubrzati nastanak smrti.

35 **Samoubistvo uz pomoć lekara.** Lekar pruža pomoć pacijentu na samrti da izvrši
36 samoubistvo, najčešće tako što mu daje smrtonosni lek i omogućava mu da ga uzme.

37 **Aktivna eutanazija.** Lekar izvršava čin koji izaziva smrt nakon utvrđivanja želje samog
38 pacijenta ili njegove porodice. Ovaj oblik eutanazije nije dozvoljen u Sjedinjenim
39 Američkim Državama, iako su ga pojedini lekari, poput dr Džeka Kevorkijana (Jack
40 Kevorkian) izvršili i zbog toga bili optuženi da su prekršili zakon.

41 **Eutanazija i država**

42 Tokom Drugog svetskog rata, Adolf Hitler je naredio vladi nacističke Nemačke da sprovede
43 program eutanazije kako bi se eliminisao "život koji nije vredan života." U početku je ova
44 politika bila ograničena na novorođenčad i vrlo malu decu. Deca su pregledana od strane

45 doktora i medicinskih sestara, a odluku je donosila medicinska komisija. Ako je panel
46 odlučio da određena osoba "nije vredna života," pacijent bi ili bio ubijen ili izgladnjen do
47 smrti. Ubrzo su, međutim, Hitler i nacisti proširili svoj program, takozvani "Aktion T 4," na
48 osobe koje su bolovale od neizleivih bolesti, hroničnih bolesti ili psihičkog ili mentalnog
49 invaliditeta. Konačno, nacistički program smrti je proširen i na homoseksualce i lica koja
50 pripadaju "inferiornoj rasi", naročito Rome (Cigane) i Jevreje. Do završetka rata Nacisti su
51 ubili milione ljudi.

52 Od Drugog svetskog rata samo su Holandija i Belgija dozvolile eutanaziju velikih razmera.
53 Iako se, kako aktivna tako i potpomognuta eutanazija u Holandiji još uvek smatraju
54 krivičnim delom, lekar može uslišiti želju pacijenta za eutanazijom ako ispoštuje određenu
55 proceduru. Prema zakonu o pregledu procedura za okončanje života na zahtev i
56 potpomognutog samoubistva, lekar mora:

- 57 a. da zadovolji uslov da je zahtev pacijenta doborovoljan i dobro razmotren;
- 58 b. da zadovolji uslov da je patnja pacijenta nepodnošljiva i bez izgleda za poboljšanje;
- 59 c. da pacijentu predoči njegovu ili njenu situaciju i dalju prognozu;
- 60 d. da razgovara sa pacijentom i postigne saglasnost o tome da ne postoji neko drugo
61 prihvatljivo
62 rešenje;
- 63 e. da se konsultuje sa najmanje još jednim lekarom koji nije povezan sa datim slučajem,
64 koji
65 mora pregledati pacijenta i pismeno potvrditi da je nadležni lekar ispunio prethodno
66 navedena četiri uslova; i konačno
- 67 f. da prilikom eutanazije postupi sa medicinskom pažnjom i brigom.

68 1996. godine holandski Vrhovni sud je objavio studiju o eutanaziji. Studija je utvrdila da se
69 svake godine podnese skoro 10,000 zahteva za eutanaziju; od kojih se otprilike jedna trećina
70 usvoji.

71 U većini ovih slučajeva, lekar izvršava aktivnu eutanaziju ubrizgavajući pacijentu
72 smrtonosni lek. Studija je takođe pokazala da su smernice proširene i na pacijente sa
73 dugoročnim, ali ne i smrtonosnim bolestima. Tako su identifikovani slučajevi
74 nedobrovoljne eutanazije nesposobnih starih lica, novorođenčadi sa ozbiljnim nedostacima
75 stečenim rođenjem, čak i slučaj šestogodišnjeg dečaka koji je bolovao od dijabetisa I
76 preminuo zato što su njegovi roditelji odbili da odobre redovne injekcije insulina.

77 Slična kršenja zakona zabeležena su i u Belgiji. Ova i slična dešavanja ilustruju ono što
78 kritičari eutanazije nazivaju "klizavo tle" koje postepeno vodi ka slučajevima osoba koje,
79 čini se, imaju "obavezu da umru."

80 **Ko odlučuje kada će umreti?**

81 1975. godine Keren En Kinlan (Karen Ann Quinlan), 21-godišnjakinja iz Nju Džersija bila
82 je u "trajnom stanju vegetacije" koje je nastalo zato što je uzimala kombinacije lekova i
83 alkohola. Lekari su njenim roditeljima rekli da postoje vrlo male šanse da će ona ikada
84 povratiti svest. Njeni roditelji su od suda zatražili dozvolu da je isključe sa respiratora
85 (mašine koja pomaže disanje). Vrhovni sud države Nju Džersi konačno je dao saglasnost
86 njihovom zahtevu, presuđujući da određeno lice ima pravo da odbije medicinsko lečenje.

87 1990. godine presudom Cruzan protiv Missouri, Vrhovni sud SAD je potvrdio pravo
88 pacijenta da odbije ili obustavi medicinsko lečenje koje ga održava u životu.

89 1991. godine, glasači države Vašington (SAD) odbili su inicijativu kojom bi se dozvolila

90 "pomoć lekara u umiranju". Ubrzo posle toga, zakonodavno telo države Vašington donelo
91 je zakon kojim se zabranjuje samoubistvo uz pomoć lekara. Protivnici su zakon izuzeli pred
92 sudom navodeći da kompetentne odrasle smrtno bolesne osobe poseduju "osnovno pravo
93 slobode" na pomoć lekara u izvršenju samoubistva. 1997. godine presudom u sporu
94 Washington protiv Glucksberg, Vrhovni sud SAD je opovrgnuo to pravo i ovlastio svaku od
95 država da donese odluku po tom pitanju.

96 **Dostojanstvena smrt?**

97 Danas je država Oregon jedina država u SAD koja dozvoljava lekarima da pomažu u
98 samoubistvu neizlečivim licima. Glasачi države Oregon su 1994. godine odobrili inicijativu
99 pod nazivom "Zakon o dostojanstvenoj smrti." Ovim zakonom se lekarima države Oregon
100 dozvoljava da prepisuju, ali ne i da daju lekove koji pomažu u samoubistvu neizlečivim
101 pacijentima koji očekuju da će umreti u narednih šest meseci. Navedena lica mogu ili ne
102 moraju osećati bolove.

103 Zakon međutim zabranjuje pomoć lekara u samoubistvu lica koja pate od psiholoških
104 poremećaja poput depresije. Ispostavilo se da depresija (koja se leči) predstavlja značajniji
105 faktor u zahtevima za samoubistvo uz pomoć lekara nego neizdrživi bolovi.

106 Oregon je poštovao ovaj zakon do 1998. godine. Manje od 50 ljudi na godišnjem nivou
107 dobilo je dozvolu za ove lekove.

108 Protivnici eutanazije navode da se država Oregon ne trudi da od lekara zahteva da pokušaju
109 sa palijativnim lečenjem, pristupom koji se zasniva na prevenciji i oslobađaju pacijenta
110 patnje, kako bi im se olakšala smrt. Oni navode da je depresija, najučestaliji razlog koji
111 navode lica koja žele da izvrše samoubistvo, izlečiva. Uz pomoć lekova za ublažavanje

112 bolova i depresije, brižnih prihvatnih centara i ljubavi porodice i prijatelja, pacijenti mogu
113 umreti u miru i dostojanstveno bez da moraju da pribegnu samoubistvu.
114 Medicinske škole u Sjedinjenim Američkim Državama počinju sa obučavanjem lekara o
115 strategijama palijativnog lečenja.
116 Kritičari su takođe zabrinuti da bi dešavanja u SAD mogla da se povedu za holandskim
117 primerom, gde samoubistvo uz pomoć lekara vodi ka aktivnoj eutanaziji, a potom i
118 nedobrovoljnoj eutanaziji mentalno obolelih lica, lica sa invazivnim bolestima ili onih koji
119 su jednostavno postali "nepoželjni."
120 Rasprava o samoubistvu uz pomoć lekara će se nastaviti, a Hipokratov opis
121 medicine je i danas, baš kao što je to bio i pre 2 000 godina, odgovarajući: "Život je kratak a
122 umetnost dugovečna, prilika brza, pokušaj opasan a odluka teška."

Eutanazija — odabrani izvori

Za dalje informacije

BBC vesti, Belgija legalizuje eutanaziju, 16. maj 2002. [*BBC News, "Belgium Legalizes Euthanasia" (May 16, 2002)*],

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/europe/1992018.stm>.

Sudski spor Kruzan protiv Zdravstvene uprave države Mizuri [*Cruzan v. Missouri Department of Health, 497 U.S. 261*] (1990),

<http://laws.findlaw.com/us/497/261.html>.

Nacistička eutanazija, Drugi svetski rat u Evropi [*"Nazi Euthanasia," World War II in Europe (Boston: The History Place, 1996)*],

<http://www.historyplace.com/worldwar2/timeline/euthanasia.htm>.

Hipokratova zakletva (za lekare) [*"Oath of Hippocrates" (for physicians)*],

<http://www.medword.com/hippocrates.html>.

Zakon države Oregon o dostojanstvenoj smrti, Revidirani pravilnik države Oregon, poglavlje 127 – Ovlašćenja; Unapređena

uputstva za zdravstvenu zaštitu; Deklaracije za lečenje mentalnih oboljenja; Dostojanstvena smrt, 1994. g. [*"The Oregon Death With Dignity Act," Oregon Revised Statutes, Chapter 127 — Powers of Attorney; Advance Directives for Health Care; Declarations for Mental Health Treatment; Death with Dignity (1994)*],

<http://egov.oregon.gov/DHS/ph/pas/docs/statute.pdf>.

Samoubistvo uz pomoć lekara, (Judžin: Odeljenje za humane usluge države Oregon ["Physician-Assisted Suicide" (Eugene: Oregon Department of Human Services)],

<http://egov.oregon.gov/DHS/ph/pas/index.shtml>.

Pitanja i odgovori o eutanaziji: Zakon Holandije o uputstvu za okončanje života na zahtev i podpomognuto samoubistvo (pregled procedura)", (Hag: Odeljenje za međunarodnu komunikaciju i informacije Ministarstva za spoljne poslove Holandije, 2001.) [Q & A Euthanasia: A Guide to the Dutch Termination of Life on Request and Assisted Suicide (Review Procedures) Act" (The Hague: Netherlands Ministry of Foreign Affairs International Information and Communication Department, 2001)],

http://www.minbuza.nl/default.asp?CMS_ITEM=MBZ418607&CMS_NOCOOKIE=YES

Socijalna pitanja: eutanazija i podpomognuto samoubistvo (Portland, Oregon: Okružna biblioteka Mulmonah) ["Social Issues: Euthanasia and Assisted Suicide" (Portland, OR: Multnomah County Library, 2005)],

<http://www.multcolib.org/homework/sohc.html#euth>.

Vraking AM, "Medicinske odluke o okončanju života dece i novorođenčadi u Holandiji, 1995-2001, The Lancet (9. april 2005.), t. 9467, str.1329-1331, [Vraking AM, et al., "Medical End-of-Life Decisions Made for Neonates and Infants in the Netherlands, 1995-2001," The Lancet (April 9, 2005), Vol. 365: 9467, pp. 1329-1331],

<http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140673605610306/abstract>.

Presuda *Washington v. Glucksberg*, 000 U.S. 96-110 (1997),

<http://laws.findlaw.com/us/000/96-110.html>.

Protiv eutanazije

© 2005, 2006, 2008 Fondacija za ustavna prava Čikago. Svi materijali i publikacije Fondacije za ustavna prava iz Čikago zaštićeni su autorskim pravom. Međutim, ovim dajemo dozvolu svim primaocima da reprodukuju sve materijale koji se ovde nalaze kako bi ih distribuirali učenicima, drugom školskom osoblju i okružnim administratorima.

"Eutanazija" (Vašington DC: Komitet za državno pravo na život), [
"Euthanasia"(Washington, DC: National Right to Life Committee,
n.d.)], <http://www.nrlc.org/euthanasia/index.html>.

"Eutanazija ćošak", (Kelovna, Britanska Kolumbija, InterLife, 2004.),
["The Euthanasia Corner" (Kelowna, British Columbia: InterLife,
2004)], <http://www.interlife.org/euthan.html>.

"Međunarodna grupa protiv eutanazije", (Stubenvil, Ohajo: IAETF, n.d.), ["International
Anti-Euthanasia Task Force" (Steubenville, OH: IAETF, n.d.)], <http://www.iaetf.org/>.

"Još uvek nije mrtav: otpor" (Forest park, Illinois: Još uvek nije mrtav, n.d.), ["Not Dead
Yet: The Resistance" (Forest Park, IL: Not Dead Yet, n.d.)], <http://www.notdeadyet.org/>.

Za eutanaziju

"Saosećanje i izbor: Saosećanje u umiranju, izbor za okončanje života (Denver, Kolorado:
Saosećanje i izbor, 2005.), ["Compassion and Choices: Compassion in Dying, End-of-
Life Choices" (Denver, CO: Compassion and Choices, 2005)],
<http://www.compassionandchoices.org/>.

Nacionalni centar za dostojanstvenu smrt, (Portland, Oregon: Dostojanstvena
smrt, 2001-2005.) [Death with Dignity National Center (Portland, OR:
Death with Dignity, 2001-2005)], <http://www.deathwithdignity.org/>.

Euthanazija — Pitanje za promišljanje sa argumentima

Pitanje za promišljanje

Da li naša demokratija treba da dozvoli samoubistvo uz pomoć lekara?

Argumenti u prilog pitanja za promišljanje

1. Holandija, Belgija i jedna država Sjedinjenih Američkih Država (Oregon) legalizovale su samoubistvo uz pomoć lekara. Sistemi koje su oni ustanovili dobro funkcionišu.
2. Osobi koja trpi nepodnošljive bolove i boluje od smrtonosne bolesti treba dozvoliti da izabere da li će da živi ili će umreti. Građani SAD već imaju pravo da odbiju ili prekinu lečenje.
3. Zakon ustanovljava pravila koja se moraju poštovati kako bi se osiguralo da pacijent zaista želi da mu lekar pomogne da umre. Ove procedure treba da zaštite ljude od mogućnosti nedobrovoljne eutanazije.
4. Građani u demokratskom uređenju imaju pravo na ličnu autonomiju. Pravo na kontrolu svog tela bi takođe trebalo primeniti i na pitanja života i smrti u meri u kojoj se ona primenjuju na slobodu ukrašavanja tela ili na slobodu putovanja.

Euthanazija — Pitanje za promišljanje sa argumentima

Pitanje za promišljanje

Da li naša demokratija treba da dozvoli samoubistvo uz pomoć lekara?

Argumenti protiv pitanja za promišljanje

1. Veći deo sveta nije legalizovao samoubistvo uz pomoć lekara. Ova praksa se takođe kosi sa učenjima većine svetskih religija.
2. Osobama koje trpe nepodnošljive bolove i neizlečivo su bolesne treba dati lekove koji kontrolišu njihove bolove, obezbediti mesto gde će se o njima brinuti, kao i ljubav prijatelja i porodice. Depresivne osobe vrlo često zahtevaju pomoć u samoubistvu, međutim, depresija je bolest koja se leči.
3. Zakoni koji postoje se uvek ne poštuju i vrlo često se zloupotrebljavaju. Samoubistvo uz pomoć lekara dovešće do toga da lekari izvršavaju eutanaziju nad pacijentima koji to ne žele.

Samoubistvo uz pomoć lekara kosi se sa originalnom Hipokratovom zakletvom za lekare, koja navodi: “Nikome neću, makar me za to i molio, dati smrtonosni otrov, niti ću mu za njega dati savet.”